

DANUTA ZAWADZKA,
AGNIESZKA STRZELECKA,
EWA SZAFRANIEC-SILUTA
Politechnika Koszalińska

**OCENA OBCIĄŻEŃ FISKALNYCH
GOSPODARSTW ROLNYCH W POLSCE
– UJĘCIE PORÓWNAWCZE WEDŁUG TYPÓW ROLNICZYCH**

Wprowadzenie

Opodatkowanie rolnictwa od lat jest jednym z głównych nurtów dyskusji dotyczącej zasad sprawiedliwości i równości podatkowej, a właściwie ich braku w tym obszarze. Dzieje się tak głównie z powodu wyłączenia z opodatkowania dochodu uzyskiwanego z działalności rolniczej¹. W literaturze przytacza się także trzy koncepcje opodatkowania rolnictwa nawiązujące do: opodatkowania ziemi (lub szerzej majątku produkcyjnego), wyników działalności gospodarstw lub zestawu podatków. Z prezentowanych wyników badań wyłania się dwubiegowość poglądów ekonomistów. Z jednej strony podkreśla się spadającą wartość renty gruntowej i renty różniczkowej² (z powodu zmniejszenia znaczenia rolnictwa we współczesnej gospodarce), z drugiej – podkreśla się ich duże znaczenie dla produkcji rolnej³.

---

¹ Wyjątek stanowi opodatkowanie tzw. działów specjalnych produkcji rolnej.

² Renta różniczkowa stanowi różnicę w wysokości ceny użytkowania ziemi bardziej urodzajnej w stosunku do ziemi marginalnej pod tym względem, w: M. Podstawka, *System podatkowy w rolnictwie*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000, s. 26.

³ Szerzej na ten temat: R.I. Dziemianowicz, *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2007, s. 147 i n.

Głównym obciążeniem fiskalnym gospodarstw rolniczych jest podatek rolny, który jest podatkiem majątkowym, gdyż obowiązek jego zapłaty wiąże się z władaniem gruntem, a nie z osiągnięciem korzyści z tytułu posiadanej własności⁴. Podstawą jego naliczania i poboru jest ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 roku. Przedmiotem opodatkowania podatkiem rolnym są grunty sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako użytki rolne lub jako grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych, z wyjątkiem gruntów zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza. Podstawą opodatkowania podatkiem rolnym dla gruntów gospodarstw rolnych jest liczba hektarów przeliczeniowych ustalana na podstawie powierzchni, rodzajów i klas użytków rolnych wynikających z ewidencji gruntów i budynków oraz zaliczenia do okręgu podatkowego⁵. Stawka podatku rolnego obliczana jest na podstawie średniej ceny skupu żyta za pierwsze trzy kwartały roku poprzedzającego rok podatkowy. Dla gruntów gospodarstwa rolnego wyznaczana jest jako równoważność pieniężna 2,5 q żyta od 1 ha przeliczeniowego. Wyniki badań prezentowane w literaturze potwierdzają, że najwyższy udział (ponad 80%) w podatkach obciążających gospodarstwa rolne to podatek rolny⁶. Wśród obciążeń fiskalnych tej grupy podmiotów wyróżnić można przede wszystkim: podatek leśny, podatek od działów specjalnych, podatek drogowy, podatek od nieruchomości oraz podatek od budynków gospodarczych⁷.

⁴ Por. G. Liszewski, *Reforma podatku rolnego – próba oceny*, w: *Polski system podatkowy – założenia a praktyka*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2004, s. 341. Podmiotami obowiązany do zapłaty podatku rolnego są: właściciel gruntów, posiadacz samoistny gruntów, użytkownik wieczysty gruntów, dzierżawca gruntów gospodarstwa rolnego, które zostały w całości lub części wydzielone na podstawie umowy zawartej stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników lub przepisów dotyczących uzyskiwania rent strukturalnych, posiadacz gruntów, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, jeżeli posiadanie: a) wynika z umowy zawartej z właścicielem, z Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa lub z innego tytułu prawnego albo, b) jest bez tytułu prawnego, z wyjątkiem gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Skarbu Państwa lub będących w zarządzie Lasów Państwowych (w tym przypadku podatnikami są odpowiednio jednostki organizacyjne Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa i Lasów Państwowych (art. 3 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym, DzU 1984, nr 52, poz. 268).

⁵ Ustalono cztery okręgi podatkowe, do których zalicza się gminy oraz miasta w zależności od warunków ekonomicznych i produkcyjno-klimatycznych. Art. 4 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym.

⁶ M. Mądra, *Opodatkowanie indywidualnych gospodarstw rolnych a ich siła ekonomiczna*, „*Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*” 2009, nr 78, s. 191–192.

⁷ L. Goraj, M. Bocian, D. Osuch, A. Smolik, *Instrukcja kodowania oraz wykazy kodów*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2010, s. 36. Szerzej na ten temat: R. Przygodzka, *Fiskalne instrumenty wspierania rozwoju rolni-*

W artykule oceniono znaczenie obciążeń fiskalnych dla produkcji realizowanej przez towarowe gospodarstwa rolne w Polsce z uwzględnieniem ich typów rolniczych. W badaniach nie podjęto dyskusji nad znaczeniem podatku VAT dla produkcji rolnej⁸ z powodu jego neutralności z punktu widzenia kosztów produkcji.

1. Materiał i metodyka badań

Badania przeprowadzono na podstawie raportów publikowanych w ramach Polskiego FADN (*Farm Accountancy Data Network*) – Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych⁹. Analizą objęto gospodarstwa rolne towarowe o wielkości ekonomicznej równej lub większej 2 ESU. Wartość ta określana jest na podstawie sumy wartości standardowych nadwyżek bezpośrednich (SGM) wszystkich działalności występujących w danym podmiocie. Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego jest Europejska Jednostka Wielkości (ESU). Jedno ESU odpowiada równowartości 1200 euro¹⁰. Gospodarstwa towarowe to jednostki, które wytwarzają w danym regionie lub kraju co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM). Na podstawie prowadzonej działalności rolniczej określany jest typ danego gospodarstwa rolnego. Zgodnie z Decyzją Komisji z dnia 7 czerwca 1985 roku,

---

ctwa – przyczyny stosowania, mechanizmy i skutki, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006, s. 222 i n.

⁸ Od 2000 r. rolnicy są podatnikami VAT. Jest to konsekwencja zapisów VI Dyrektywy podatkowej UE. W Polsce VAT w rolnictwie wprowadzono ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym i ustawy o opłacie skarbowej, DzU 2000, nr 68, poz. 805.

⁹ Podstawą prawną Polskiego FADN jest ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29 listopada 2000 r. z późn. zm. (DzU 2001, nr 3, poz. 20), a gromadzenie i przedstawianie danych zlecono Instytutowi Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

¹⁰ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2009 roku*, część I, *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2010, s. 8.

ustanawiającą wspólnotową typologię gospodarstw¹¹, typ określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej nadwyżki bezpośredniej poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej nadwyżce bezpośredniej gospodarstwa rolnego. W artykule dokonano analizy wysokości obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w Polsce z uwzględnieniem siedmiu typów rolniczych: uprawy polowe (zboża, rośliny oleiste, strączkowe i okopowe), uprawy ogrodnicze (warzywa, truskawki, kwiaty i rośliny ozdobne), uprawy trwałe (sady owocowe i jagodowe, gaje oliwne, uprawa winorośli), krowy mleczne (bydło mleczne, które utrzymywane jest głównie dla produkcji mleka), zwierzęta żywione w systemie wypasowym (bez krów mlecznych – bydło opasowe, owce, kozy i inne żywione w systemie wypasowym), zwierzęta ziarnożerne (trzoda chlewna, drób i inne zwierzęta żywione paszami treściwymi), mieszane (uprawy polowe i zwierzęta hodowlane – gospodarstwa rolne, które nie spełniają wymogów określonych dla typów specjalistycznych). Badanie obejmuje lata 2004–2009¹². Wszystkie dane przedstawione w artykule są wartościami przeciętnymi osiąganymi przez gospodarstwo rolne w grupie określonego typu rolnego.

Aby osiągnąć założony w pracy cel, dokonano porównań w czasie wielkości obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych z uwzględnieniem ich typów rolniczych. Do kategorii obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych zaliczono podatki oraz inne opłaty gospodarstwa (za wyjątkiem VAT i podatków osobistych rolnika), jak również podatki i inne opłaty od ziemi i budynków. W rachunku tym nie zostały ujęte dopłaty do podatków. Zbadano również następujące relacje: 1) wielkość obciążeń fiskalnych przypadających na 1 ha użytków rolnych, gdzie powierzchnia użytków rolnych obejmuje całkowity obszar ziemi użytkowanej rolniczo, w tym także dodzierżawionej; 2) wielkość obciążeń fiskalnych w stosunku do kosztów ogółem, gdzie kategoria ta obejmuje koszty dotyczące działalności operacyjnej danego gospodarstwa rolnego, które zostały poniesione w związku z prowadzoną działalnością produkcyjną w danym roku obrachunkowym (koszty bezpośrednie, koszty ogólnogospodarcze, amortyzację oraz koszt czynników zewnętrznych)¹³; 3) wielkość obciążeń fiskalnych w stosunku do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, który jest jedną z kategorii nadwyżek ekonomicznych możliwych

¹¹ Decyzja Komisji z dnia 7 czerwca 1985 r. ustanawiająca wspólnotową typologię gospodarstw rolnych (85/377/EWG): OJ L 220 17.08.1985 p.1.

¹² Sprawozdania z lat 2004–2005 dotyczą indywidualnych gospodarstw rolnych, pozostałe natomiast również tych posiadających osobowość prawną.

¹³ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, *Wyniki standardowe...*, s. 15, 20, 24.

do osiągnięcia przez gospodarstwo rolne¹⁴. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego jest to wartość dodana netto pomniejszona o koszt zewnętrznych czynników wytwórczych i powiększona o granty i subsydia do inwestycji. W rachunku tym nie uwzględnia się opłat za pracę rolnika i jego rodziny oraz kosztu kapitału własnego wniesionego do gospodarstwa. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego jest zatem nadwyżką ekonomiczną, która pozostaje na opłacenie zaangażowanych w działalność operacyjną gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych (ziemi, pracy oraz kapitału) będących własnością rolnika; 4) wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w stosunku do wartości produkcji, gdzie jako wartość produkcji przyjęto sumę efektów działalności w trzech sferach: produkcji roślinnej, zwierzęcej oraz pozostałej produkcji rolnej. Pierwsza z nich obejmuje sprzedaż, zużycie wewnętrzne, przekazania do gospodarstwa domowego oraz różnicę stanu zapasów produktów roślinnych. Natomiast druga sfera obejmuje wartość produkcji żywca oraz produktów pochodzenia zwierzęcego. Do pozostałej produkcji zalicza się między innymi: czynsz za wdzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, świadczenia usług oraz za wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych, przychody z agroturystyki¹⁵. Wszystkie relacje zbadano z uwzględnieniem typów rolniczych oraz porównano je w czasie.

2. Charakterystyka badanych gospodarstw rolnych

Populacja gospodarstw rolnych towarowych o wielkości ekonomicznej równej lub większej 2 ESU w Polsce w okresie 2004–2009 wyniosła 740 000 podmiotów. Próba reprezentacyjna objęła 11 800 jednostek. Liczbę gospodarstw w próbie w podziale na typy rolnicze przedstawiono w tabeli 1.

---

¹⁴ Do kategorii nadwyżek ekonomicznych zalicza się: dochód pieniężny, nadwyżkę bezpośrednią z działalności, nadwyżkę bezpośrednią gospodarstwa rolnego, wartość dodaną, wartość dodaną brutto gospodarstwa rolnego w cenach rynkowych, wartość dodaną brutto gospodarstwa rolnego według kosztów czynników produkcji, wartość dodaną netto gospodarstwa rolnego według kosztów czynników produkcji oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (kategoria FADN). Szerzej na ten temat: L. Goraj, S. Mańko, *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa 2009, s. 75–76.

¹⁵ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, *Wyniki standardowe...*, s. 17–20.

Tabela 1

Liczba gospodarstw w badanej próbie według typów rolniczych

Typ rolniczy/rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Uprawy polowe	2573	2650	2622	2800	3241	3287
Uprawy ogrodnicze	335	350	424	438	446	416
Uprawy trwałe	410	418	439	471	494	514
Krowy mleczne	785	895	877	817	891	952
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	1348	1332	1386	1501	1661	1807
Zwierzęta ziarnożerne	1574	1611	1761	1681	1456	1488
Mieszane	4937	4614	4430	4470	4288	3967

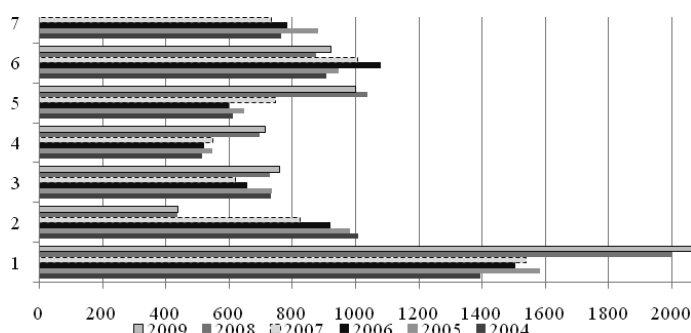
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Jednostki specjalizujące się w uprawach polowych charakteryzowały się najwyższą średnią powierzchnią użytków rolnych. Ich zasoby ziemi wahały się przeciętnie w granicach od 22,9 ha do 25,1 ha na gospodarstwo. Wynika to z faktu, że grunty są niezbędne w procesie produkcji zbóż czy roślin oleistych. Podobna sytuacja występuje w wypadku gospodarstw specjalizujących się w hodowli krów mlecznych oraz zwierząt żywionych w systemie wypasowym. Średnia powierzchnia użytków rolnych wyniosła odpowiednio – od 12,9 ha do 17,4 ha oraz od 15,6 ha do 21,7 ha. Stosunkowo duży średni obszar ziemi użytkowanej rolniczo (od 15,7–18,9 ha) miały także gospodarstwa typu „zwierzęta ziarnożerne”, co wynika z tego, że gospodarstwa te zajmują się także produkcją roślinną, bowiem jest ona komplementarną dla tej podstawowej – hodowli zwierząt ziarnożernych. Powierzchnia użytków rolnych gospodarstw typu „mieszane” wahała się w przedziale przeciętnie od 14,8 ha do 16,3 ha na jednostkę, natomiast typu uprawy trwałe średnio od 7,7 ha do 8,7 ha na gospodarstwo. Najniższymi zasobami ziemi rolniczej spośród wszystkich typów wykazały się gospodarstwa, których głównym kierunkiem produkcji są uprawy ogrodnicze (od 2,5 ha do 4,1 ha). Najwyższą wartość produkcji w badanym okresie osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w hodowli zwierząt ziarnożernych (przeciętnie od 202 399 zł do 242 514 zł na gospodarstwo) oraz w uprawach ogrodniczych (przeciętnie od 150 651 zł do 178 068 zł na gospodarstwo). Podmioty tych typów charakteryzowały się także najwyższym dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Dla typu „zwierzęta ziarnożerne” wartość tej nadwyżki wahała się przeciętnie pomiędzy 45 510 zł a 63 891 zł na gospodarstwo, natomiast w przypadku gospodarstw ogrodniczych średnio od 33 126 zł do 45 686 zł na jednostkę. Wyjaśnienia

przyczyn tej sytuacji można doszukiwać się w wynikach badań przeprowadzonych przez O. Stefko¹⁶, która wykazała, że zarówno gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodnich, jak również w chowie zwierząt ziarnożernych, są najbardziej dynamicznie rozwijającą się grupą producentów rolnych, umiejętnie dostosowującą się do zmiennych wymagań rynkowych. Najniższy dochód osiągnęły gospodarstwa mieszane, co świadczy o tym, że specjalizacja gospodarstw jest czynnikiem determinującym osiągnięte nadwyżki.

3. Wyniki badań

Wysokość obciążeń fiskalnych towarowych gospodarstw rolnych w latach 2004–2009, z uwzględnieniem specjalizacji badanych podmiotów, zaprezentowano na rysunku 1.

1 – uprawy polowe, 2 – uprawy ogrodnicze, 3 – uprawy trwałe, 4 – krowy mleczne, 5 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym, 6 – zwierzęta ziarnożerne, 7 – mieszane

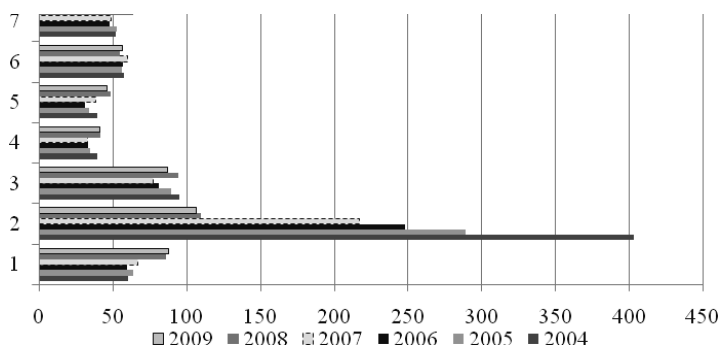
Rys. 1. Wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych według typów rolniczych (PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Najwyższe przeciętne wartości obciążeń fiskalnych w całym badanym okresie przypadały na gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych. Uwzględniając średnią wartość obciążeń dla analizowanego okresu, najwyższe

¹⁶ O. Stefko, *Aktywność inwestycyjna i umiejętność pozyskiwania kapitału obcego jako warunki rozwoju i podnoszenia konkurencyjności gospodarstw indywidualnych w Polsce*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” 2008, No 2 (8), s. 135–143.

obciążenia cechują gospodarstwa o typie rolniczym „zwierzęta ziarnożerne”. Najniższa wartość obciążeń charakteryzuje typ „krowy mleczne”. Wielkość obciążeń fiskalnych przypadających na 1 ha użytków rolnych w różnych typach rolniczych przedstawiono na rysunku 2.

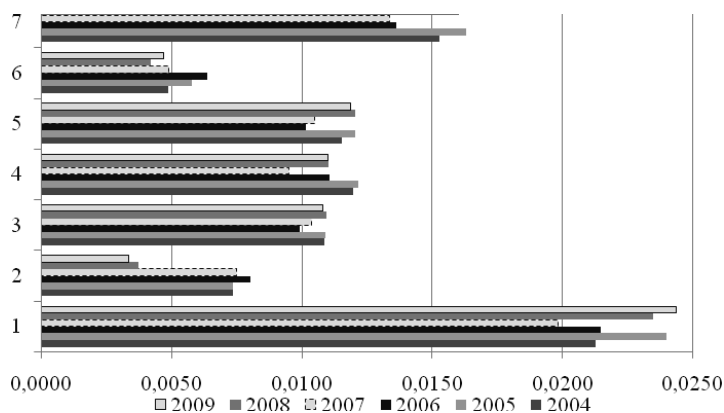
1 – uprawy polowe, 2 – uprawy ogrodnicze, 3 – uprawy trwałe, 4 – krowy mleczne, 5 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym, 6 – zwierzęta ziarnożerne, 7 – mieszane

Rys. 2. Wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych według typów rolniczych na 1 ha użytków rolnych (PLN/ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Najwyższe obciążenia fiskalne na 1 ha użytków rolnych cechują gospodarstwa typu „uprawy ogrodnicze”. Przeciętna wartość opisywanej relacji dla analizowanego okresu wyniosła 228,98 PLN. Jest to związane z niską powierzchnią użytków rolnych wykorzystywanych przez gospodarstwa tego typu (przeciętnie 3,58 ha w badanym okresie). Najniższe obciążenia – zgodnie z tendencją zmian wartości bezwzględnych obciążeń fiskalnych – dotyczą typu „krowy mleczne” (średnio 37,24 PLN/ha) oraz typu „zwierzęta żywione w systemie wypasowym” (średnio 39,50 PLN/ha). Na rysunku 3 przedstawiono udział obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w ponoszonych kosztach.

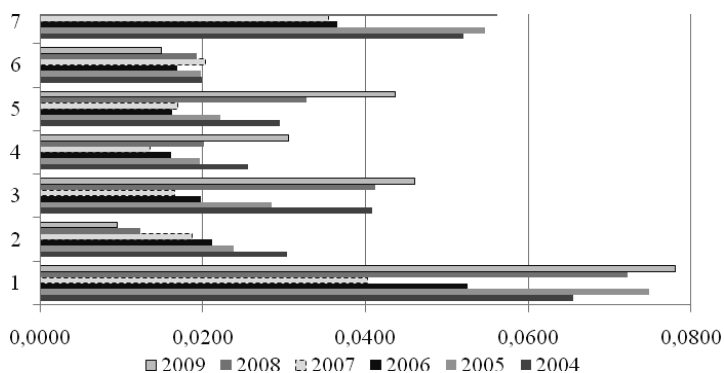
1 – uprawy polowe, 2 – uprawy ogrodnicze, 3 – uprawy trwałe, 4 – krowy mleczne, 5 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym, 6 – zwierzęta ziarnożerne, 7 – mieszane

Rys. 3. Wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych według typów rolniczych w stosunku do poniesionych kosztów ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Najwyższy udział obciążeń podatkowych w kosztach ogółem cechuje gospodarstwa rolne typu „uprawy polowe”. Przeciętna wartość omawianej relacji w badanym okresie wyniosła 2,24%. W jednostkach należących do typu „zwierzęta ziarnożerne” obciążenia podatkowe stanowiły przeciętnie 0,52% kosztów ogółem w badanym okresie, natomiast w gospodarstwach typu „uprawy ogrodnicze” wartość omawianej relacji wyniosła 0,62% w przyjętym okresie badawczym. Na rysunku 4 przedstawiono wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w stosunku do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

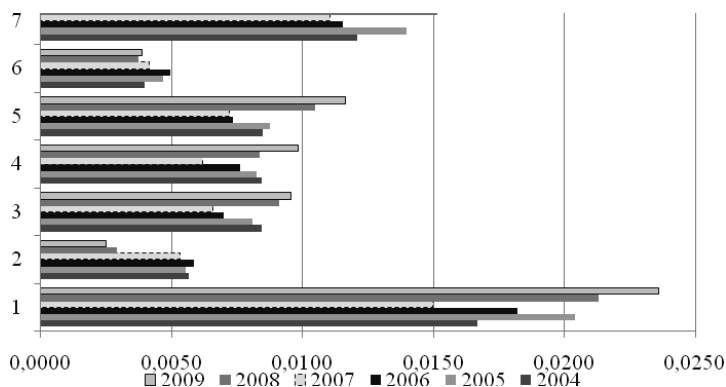
Najwyższe obciążenie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego z tytułu podatków charakteryzują jednostki typu „uprawy polowe” (przeciętna wartość badanej relacji w analizowanym okresie wyniosła 6,39%) i typu mieszanego (4,95%), najniższe zaś cechują gospodarstwa typu „zwierzęta ziarnożerne” i „uprawy ogrodnicze”. Warto wspomnieć, że jest to związane z osiąganymi przez gospodarstwa wynikami finansowymi. Dwa ostatnie typy z wymienionych reprezentują jednostki osiągające najwyższą wartość dodaną netto. Najniższa efektywność natomiast cechuje gospodarstwa mieszane (wielokierunkowa struktura produkcji). Na rysunku 5 zaprezentowano wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w stosunku do wartości produkcji.

1 – uprawy polowe, 2 – uprawy ogrodnicze, 3 – uprawy trwałe, 4 – krowy mleczne, 5 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym, 6 – zwierzęta ziarnożerne, 7 – mieszane

Rys. 4. Wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w stosunku do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

1 – uprawy polowe, 2 – uprawy ogrodnicze, 3 – uprawy trwałe, 4 – krowy mleczne, 5 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym, 6 – zwierzęta ziarnożerne, 7 – mieszane

Rys. 5. Wielkość obciążeń fiskalnych gospodarstw rolnych w stosunku do wartości produkcji

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

W gospodarstwach typu „uprawy polowe” oraz w gospodarstwach mieszanych wielkość obciążeń fiskalnych stanowi najwyższy odsetek wartości produkcji spośród analizowanych typów, najniższy zaś dotyczy typów: „zwierzęta ziarnożerne” i „uprawy ogrodnicze”.

Uwagi końcowe

Przeprowadzone badania umożliwiły sformułowanie następujących wniosków ogólnych: 1) podstawowym podatkiem obciążającym gospodarstwo rolne jest podatek rolny; 2) obciążenia fiskalne gospodarstw rolnych nie są powiązane z możliwościami finansowymi jednostek; 3) niskie wartości wskaźników reprezentujących wartości obciążeń fiskalnych (głównie podatku rolnego) w relacji do wartości produkcji, do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego oraz do kosztów ogółem potwierdzają niewielkie znaczenie obciążeń fiskalnych dla funkcjonowania gospodarstw rolnych w ogóle; jednak widać pewne zróżnicowanie wpływu obciążeń fiskalnych na proces produkcji w zależności od typu rolnego gospodarstwa; 4) najwyższe obciążenia fiskalne cechują gospodarstwa typu „uprawy polowe”, co wynika z faktu, że główne obciążenie związane jest z podatkiem rolnym, którego wielkość uzależniona jest między innymi od wielkości i klasy użytków rolnych; 5) znaczenie obciążeń fiskalnych dla produkcji rolnej jest tym mniejsze, im wyższa jest efektywność finansowa gospodarstwa rolnego.

Literatura

- Decyzja Komisji z dnia 7 czerwca 1985 r. ustanawiająca wspólnotową typologię gospodarstw rolnych (85/377/EWG): OJ L 220 17.08.1985 p.1.
- Dziemianowicz R.I., *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2007.
- Goraj L., Bocian M., Osuch D., Smolik A., *Instrukcja kodowania oraz wykazy kodów*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2010.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 (2009) roku, część I, Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2009 (2010).
- Goraj L., Mańko S., *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa 2009.
- Goraj L., Osuch D., Płonka R., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 (2007) roku, część I, Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2007 (2008).

- Liszewski G., *Reforma podatku rolnego – próba oceny*, w: *Polski system podatkowy – założenia a praktyka*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2004.
- Mądra M., *Opodatkowanie indywidualnych gospodarstw rolnych a ich siła ekonomiczna*, „*Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*” 2009, nr 78.
- Podstawka M., *System podatkowy w rolnictwie*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2000.
- Przygodzka R., *Fiskalne instrumenty wspierania rozwoju rolnictwa – przyczyny stosowania, mechanizmy i skutki*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2006.
- Stefko O., *Aktywność inwestycyjna i umiejętność pozyskiwania kapitału obcego jako warunki rozwoju i podnoszenia konkurencyjności gospodarstw indywidualnych w Polsce*, „*Journal of Agribusiness and Rural Development*” 2008, nr 2 (8).
- Ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984, DzU 1984, nr 52, poz. 268. art. 3–4.
- Ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29 listopada 2000 roku z późniejszymi zmianami, DzU nr 3, poz. 20.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym i ustawy o opłacie skarbowej, DzU 2000, nr 68, poz. 805.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2004 (2005) roku*, część I, *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2006.

EVALUATION OF FISCAL BURDEN OF FARMS IN POLAND - COMPARATIVE APPROACH BY TYPE OF FARM

Summary

The aim of this paper is to assess the relevance of the fiscal burden for the production of farm in terms of their types of farming. Commodity farms in Poland leading agricultural accounting in the years 2004–2009 were examined. The paper uses empirical data from the Polish FADN (Farm Accountancy Data Network). To achieve the goal established in the work, we examined the fiscal burden of farms, taking into consideration specialty of farms, size of agricultural land, total costs, the value of agricultural production.

Translated by Danuta Zawadzka